

Myšlení – perspektivy

Myšlení má pro život člověka a vůbec lidstva obrovský význam, ale jeho důležitost má také svá omezení. Život nelze myšlením nahrazovat ani na myšlení redukovat. Ale život bez myšlení je velmi nedostatečný, jak si každý člověk může snadno v reflexi ověřovat. Bez myšlení zbývá život jen animální; ten je sice důležitý jako předpoklad myšlení, ale může být zkvalitňován a dostávat se tak na vyšší roviny pouze nebo především díky myšlení. Záleží ovšem také, a dokonce hlavně, na kvalitě myšlení; a lepší kvality dosahuje myšlení v tom, že se ve svých kvalitách, ve svých aktivitách kriticky kontroluje, tj. že se nenechá kontrolovat jen životem (tzv. praxí), nýbrž že trvá na své „pravosti“, tj. správnosti, oprávněnosti atd., zkrátka na pravdě, která je životní praxi přístupná a dostupná jen omezeně a nepřímou. V životě jde ovšem rozhodně také o pravost a správnost, ale život sám nemá dostatečné prostředky na jejich správné rozpoznávání; k tomu právě potřebuje co nejdůkladnější a nejnáročnější, stále se důkladněji kriticky kontrolující a tím vylepšující, protože stále se opravující (napravující) myšlení. Myšlení se proto ‚vyvíjí‘ (dějinně, nikoli jen evolučně) tak, že podniká stále nové pokusy o navázání na to, čeho dosáhlo myšlení dosavadní (přesně: čeho dosáhli už jiní myslící, jimž se začalo říkat myslitelé), ale vždy o dosažení ‚pokroku‘. Myšlení hledá vždy nové a lepší cesty k vykročení novými a správnějšími směry, nechce jen setrvávat u toho, co se až dosud osvědčilo. A proto musí kriticky kontrolovat nejenom sebe, ale také život a to, co život považuje za osvědčující se a úspěšné, eventuelně za ‚pokrok‘. V tom smyslu lze říci, že perspektivy pokroků v životě jsou do veliké míry záležitostmi perspektiv samotného myšlení. Lepší myšlení může znamenat lepší život. Ale co platí o perspektivě (nebo perspektivách) samotného myšlení? Lze si snad představit, že nejvlastnější perspektivou všeho myšlení je jakési vylepšení, zdokonalení samotného (praktického) života? Něco podobného nepřipustí žádné alespoň trochu vážné a odvážné kritické myšlení.

(Písek, 190407-1.)